Regionale gezondheidsparagraaf omgevingsvisie

‘Ruimte voor Gezondheid’

10 juni 2021

Inleiding

De Omgevingsvisie geeft gemeenten de kans om een gezonde leefomgeving de waarde toe te kennen die het verdient. Een gezonde leefomgeving draagt rechtstreeks bij aan de gezondheid en het welzijn van inwoners. Een omgeving die uitnodigt tot gezond bewegen en ontmoeten, stimuleert daarnaast gezond gedrag. De GGD Brabant-Zuidoost denkt graag mee hoe de kernwaarden gezonde leefomgeving kunnen worden opgenomen in de gemeentelijke omgevingsvisie. De beleving van inwoners is daarbij een belangrijke factor die de GGD op wijkniveau in kaart heeft gebracht in de onze Brabantse Omgevings Scan BrOS.
Deze notitie geeft inzicht in de regionale kansen op een gezonde leefomgeving. Thema’s als luchtkwaliteit, geluid en gezonde verstedelijking / vitaal platteland vragen om een regionale aanpak. De GGD ondersteunt graag hierbij.

WAT IS EEN GEZONDE LEEFOMGEVING?

De leefomgeving waarin we wonen, werken en leven heeft invloed op onze gezondheid. Een gezonde leefomgeving is een leefomgeving die bewoners als prettig ervaren, waar gezonde keuzes gemakkelijk en logisch zijn, en waar negatieve invloed op gezondheid zo klein mogelijk is. Het gaat dus om gezondheidsbescherming en gezondheidsbevordering.

WAT BEDOELEN WE MET ‘GEZONDHEID’?

De gemeente is mede verantwoordelijk voor de publieke gezondheid. Publieke gezondheid richt zich op het tegengaan van lichamelijke of psychische ziekte en het bevorderen van het lichamelijk, psychisch en mentaal welbevinden, maar ook op het vermogen om je eigen regie te voeren in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven (ook bekend als ‘positieve gezondheid’). Zorg voor de publieke gezondheid is vastgelegd in de Wet publieke gezondheid (Wpg).

MEER SAMENWERKING FYSIEK EN SOCIAAL DOMEIN NODIG

Samenwerking tussen het fysiek en het sociaal domein is nog niet vanzelfsprekend. Beide domeinen hebben elkaar veel te bieden: het fysiek domein heeft de instrumenten in handen om de fysieke leefomgeving gezond in te richten. Het verder verbinden van de domeinen van gezondheid, sociale en fysieke omgeving is belangrijk om een omgeving te creëren die uitnodigt tot gezond gedrag.

Daarnaast liggen er kansen voor gezondheid in het verbinden met andere thema's zoals klimaatadaptatie, duurzaamheid en gezonde mobiliteit.
De coronacrisis zorgt voor meer gezondheids- en omgevingsbewustzijn en meer aandacht voor het belang van leefstijl en 'bewuster leven'. Denk hierbij aan zowel de mentale gezondheid (stress, depressiepreventie, natuur) als sociale gezondheid (rust, gezelschap, samen) vanuit het gedachtengoed en toepassing van Positieve Gezondheid.

I. Regionale samenwerking thema luchtkwaliteit

Luchtkwaliteit van levensbelang voor gezondheid

Schone lucht is een basisvoorwaarde voor een gezonde leefomgeving. Langdurige blootstelling aan luchtverontreiniging verhoogt het risico op gezondheidseffecten zoals astma en hart- en vaatziekten. Daarom is het belangrijk om niet alleen de Europese grenswaarden te halen, maar vooral te sturen op gezondheidswinst. Aangrijpingspunten vanuit het perspectief gezondheid zijn:

✓ **Stimuleer gezonde mobiliteit**

Het gebruik van de auto lokaal en regionaal ontmoedigen ten gunste van het stimuleren van gezonde mobiliteit zoals fietsen en lopen, komt de luchtkwaliteit ten goede. Daarnaast draagt actief bewegen bij aan het voorkomen van overgewicht en heeft ook gunstige effecten op het welzijn van mensen. Goede verbindingen met het openbaar vervoer kunnen ook bijdragen aan minder autoverbruik en dus een minder grote belasting voor de luchtkwaliteit.

- Meer lezen over het stimuleren van lopen en fietsen.
- Meer lezen over gezonde leefomgeving.

✓ **Wonen en druk verkeer zijn gescheiden**

Intensief verkeer geeft veel lawaai en luchtverontreiniging. Langdurig verblijven nabij drukke wegen (bv woningen, scholen, kinderdagverblijven, verzorgingstehuizen) geeft een verhoogd risico op hart- en vaatziekten en luchtwegaandoeningen. Het horen van teveel of ongewenst geluid kan niet alleen onprettig zijn, maar ook gezondheidsschade toe brengen. Daarnaast kunnen drukke verkeerswegen leiden tot (verkeers)onveilige situaties.

- Meer lezen over gezonde woonomgeving.
- Meer lezen over omgevingsveiligheid.

Brabant-Zuidoost

✓ **Bedrijven staan op afstand**

Industriële of agrarische bedrijven kunnen door uitstoot van geur en geluid overlast, veiligheids- en gezondheidsrisico's met zich meebrengen. Het is dus aan te raden om woningen zoveel mogelijk te situeren op afstand van deze bedrijven.

- Meer lezen over geur overlast.
- Meer lezen over luchtkwaliteit en ruimtelijke planvorming.

✓ **Kinderen groeien op in een rookvrije omgeving**

Roken is verreweg de belangrijkste oorzaak van sterfte en ziekte. De fysieke en sociale omgeving spelen een rol in tabakspreventie door te beschermen tegen meeroken en tegelijkertijd uit te dragen dat de norm 'niet roken' is. Ook rook van houtkachels, open haarden, terraskachels en vuurkorven bevat schadelijke en kankerverwekkende stoffen en kan tot overlast leiden. Houtrook levert een fors aandeel in de hoeveelheid fijnstof.

- Meer lezen over luchtkwaliteit.
- Meer lezen over rookvrije omgeving.

✓ **Regionale Meetnet lucht en geluid**

In Zuidoost Brabant nemen bijna alle gemeenten deel aan het Regionaal Meetnet. Het Meetnet wordt zo ingericht dat een goed beeld ontstaat van de luchtkwaliteit (en later ook geluidniveau) in de regio Zuidoost-Brabant. De metingen kunnen leiden tot inzichten over een gezonde inrichting van de ruimte en het nut en de noodzaak om tot beleid of maatregelen te komen.

- Meer lezen over het Regionale Meetnet lucht en geluid.

✓ **Schone Lucht Akkoord**

Het doel van het Schone Lucht Akkoord is om minimaal 50% gezondheidswinst in 2030 ten opzichte van 2016 te halen. Maatregelen die genomen kunnen worden zijn schoon vervoer stimuleren, milieuzones in de binnenstad instellen en beleid en voorlichting op gebied van houtkachels stimuleren. De regionale overheid kan de snelheid op provinciale wegen verlagen en een fietsinfrastructuur aanleggen tussen dorpen en steden.

- Meer lezen over het Schone Lucht Akkoord.
- Ondertekenaars schone lucht akkoord.

Richtwaarden / streefwaarden voor de luchtkwaliteit	
Gezonde lucht voor iedereen	afstand tussen drukke (snel)wegen en gevoelige bestemmingen: - 300 meter afstand van snelweg (onafhankelijk van vraag of aan wettelijke grenswaarde wordt voldaan) - 50 meter afstand tussen drukke wegen en eerstelijns bebouwing. Definitie 'druk': verkeersintensiteit van meer dan 10.000 motorvoertuigen per etmaal.
Wonen en druk verkeer zijn gescheiden	Advieswaarden van de WHO; NO_2: 40 µg/m3 jaargemiddeld, max 18 keer per jaar overschrijding van uurgemiddelde van 200 µg/m3. PM_{10}: 20 µg/m3 jaargemiddeld, max 35 keer per jaar overschrijding van daggemiddelde van 50 µg/m3. $PM_{2,5}$: 10 µg/m3 jaargemiddeld, max 7 keer per jaar overschrijding van daggemiddelde van 25 µg/m3. Benzeen: 5 µg/m3 jaargemiddeld
Functies (wonen, werken, voorzieningen) zijn goed gemengd, overlast gevende bedrijven staan op afstand	**Luchtkwaliteit:** Met welke gevoelige bestemmingen wordt rekening gehouden? Gevoelige bestemmingen zijn "gebouwen geheel of gedeeltelijk bestemd of in gebruik ten behoeve van basisonderwijs, voortgezet onderwijs of overig onderwijs aan minderjarige, kinderopvang, verzorgingstehuis, verpleegtehuis of bejaardentehuis" Woningen als gevoelige bestemming aanmerken. De GGD vindt het relevant om te kijken naar het aantal omwonenden: hoeveel huishoudens ervaren impact van het plan?

II Regionale samenwerking op het thema geluid

Geluid van belang voor ervaren van gezondheid

Een deel van de mensen is heel gevoelig voor geluid. Voor hen kan geluid hinderlijk, storend of stressvol zijn. De Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) ziet hinder als een gezondheidsprobleem. Volgens sommige onderzoekers is er een indirect verband tussen geluidhinder en stress. Een direct verband is er tussen geluid en gezondheidsproblemen als hart- en vaatziekten of slaap-problemen.

✓ **Bied stille plekken**

Stille plekken zijn belangrijk om de drukte te ontlopen of te ont stressen. Stilte betekent niet dat er geen geluid is, maar wel dat er prettige of neutrale geluiden hoorbaar zijn. Mensen vinden natuurlijke geluiden meestal het prettigst. Vraag bewoners naar de behoefte en het gebruik van stille plekken in de buurt en identificeer stille plekken de behouden moeten worden. Maak gebruik van soundscaping om ongewenst geluid te dempen.

- Meer lezen over GGD richtlijn omgevingsgeluid.
- Meer lezen over geluid.

✓ **Minimaal één zijde van een woning is aangenaam**

De straat met het daarop aanwezige verkeer en gelegen bedrijvigheid biedt naast positieve aspecten ook vaak onrust, lawaai en luchtverontreiniging. Minimaal één zijde die rustig is, waar geen geur of geluid overheerst, met schone lucht en een prettig uitzicht vergroot het (woon)comfort. Een natuurlijke omgeving maakt bovendien klimaatbestendiger; het kan helpen warmte te dempen en wateroverlast te voorkomen.

- Meer lezen over aantrekkelijke plekken.
- Meer lezen over groen en gezondheid.

✓ **Houd overlast gevende bedrijven op afstand**

Beschrijf in de omgevingsvisie en het omgevingsplan de minimale afstand tussen potentieel overlast gevende bedrijven en gevoelige bestemmingen zoals woningen, scholen en verzorgingstehuizen. Weeg de leefbaarheid mee bij herinrichting en betrek hierbij de bewoners als ervaringsdeskundigen.

- Meer lezen over ernstige geluidhinder en bedrijven.
- Meer lezen over participatie van burgers.

Richtwaarden / streefwaarden voor het thema geluid	
Wonen en druk verkeer zijn gescheiden	De gezondheidskundige richtwaarde is 50 dB L_{den} (gerekend per 24 uur) en 40 dB L_{night} ('s nachts) op de hoogst belaste gevel voor **weg-** en railverkeer en bedrijven.
Functies (wonen, werken, voorzieningen) zijn goed gemengd, overlast gevende bedrijven staan op afstand	**Geluid industrie:** De gezondheidskundige richtwaarde is 50 dB L_{den} (gerekend per 24 uur) en 40 dB L_{night} ('s nachts) op de hoogst belaste gevel voor weg- en railverkeer en **bedrijven**.

III Regionale samenwerking op het thema gezonde verstedelijking & vitaal buitengebied

Gezonde verstedelijking en gezondheid en vitaal buitengebied

Waar we onze tijd doorbrengen heeft een belangrijk effect op onze kwaliteit van leven. Aantrekkelijke plekken bieden mensen gelegenheid te ontmoeten, ontspannen, bewegen en gezond te genieten. Wat aantrekkelijk is, is afhankelijk van de doelgroep van gebruikers, en de verdere omgeving, zowel in de stad als het platteland.

- ✓ **Voor iedereen zijn er -dichtbij en toegankelijk- aantrekkelijke plekken**
  Een plek wordt alleen goed gebruikt als deze aansluit bij de wensen en behoeften van gebruikers. Dat kan door middel van een goed proces met burgerparticipatie, waarbij bewoners meedoen bij de planning, ontwikkeling, uitvoering, beheer en /of evaluatie van een plek of beleid. Let daarbij op de representativiteit en afspiegeling van de burgers woonachtig in het betreffende gebied. En sluit zoveel mogelijk aan bij initiatieven van bewoners.
  - ➢ Meer lezen over bewonersparticipatie.
  - ➢ Meer lezen over bewonersinitiatieven.

✓ **Natuurlijke inrichting draagt bij gezondheid èn klimaatadaptatie**

Het klimaat verandert; het wordt warmer en de weersextremen nemen toe, denk aan hitte en droogte in de zomer maar ook meer forse regenbuien. De leefomgeving moet hierop aangepast worden om onder meer gevolgen voor de gezondheid te voorkomen. Steden en kernen kunnen hittebestendiger gemaakt worden door het aanleggen van water en groen, zowel op de grond als op daken en tegen gevels. Kies daarnaast voor een natuurlijke inrichting van openbare ruimte en schoolpleinen.

- Meer lezen over natuurlijke inrichting van schoolpleinen.
- Meer lezen over klimaatadaptatie.

✓ **Houd overlast gevende veehouderijen, windturbines, zonneparken en biomassacentrales op afstand**

Mensen kunnen ziek worden van ziekteverwekkers die dieren in de veehouderij bij zich dragen (zoönosen), en fijn stof en endotoxinen kunnen gezondheidsproblemen veroorzaken. Mest kan tot geurhinder leiden. Omdat het vergroten van de afstand leidt tot lagere blootstelling, is het goed uit voorzorg afstand te houden tussen de overlast gevende bron en gevoelige bestemmingen zoals woningen, scholen, verzorgingstehuizen etc.

- Meer lezen over veehouderij.
- Meer lezen over GGD richtlijn veehouderij en gezondheid.

✓ **Houd overlast gevende dienst verlenende bedrijven zoals winkelcentra en campussen op afstand**

Grote dienstverlenende bedrijven en campussen kunnen leiden tot een onprettig leef klimaat. Denk aan een hoge parkeerdruk, en weinig sociale controle ’s avonds. Aandacht voor de menselijke maat is van belang om overlast te voorkomen. Beschrijf in een omgevingsvisie een mix van functies wonen en werken en de voorwaarden die daaraan verbonden zijn.

- Meer lezen over omgevingsveiligheid.
- Meer lezen over sociale samenhang.

Richtwaarden / streefwaarden voor vitale buitengebieden	
Functies (wonen, werken, voorzieningen) zijn goed gemengd, overlast gevende bedrijven staan op afstand. Woningen als gevoelige bestemming aanmerken. De GGD vindt het relevant om te kijken naar het aantal omwonenden: hoeveel huishoudens ervaren impact van het plan?	**Veehouderij**: 250 meter afstand (intensieve) veehouderij en een gevoelige bestemming (zoals een woning), of opvang van kwetsbare groepen. Afstand: straal van 2 km rondom het bedrijf (met meer dan 50 geiten) i.v.m. verband tussen geitenhouderijen en gezondheid van omwonenden. **Geur veehouderij**: maximum percentage geur gehinderden van 12% voor een woonkern (komt neer op achtergrondgeurbelasting van max 5 OU/m3) en 20% voor het buitengebied (komt neer op achtergrondgeurbelasting van max 10 OU/m3). Afstandscriterium minimaal 100 meter voor dieren zonder wettelijke emissiefactor. **Geur industrie:** Voor industrie wordt gerekend met gewogen odour units. Richtwaarde nieuwe situatie max. 12% geur gehinderden.

Ondersteuning na vaststelling van de Omgevingsvisie

Na vaststelling van de gemeentelijke Omgevingsvisie volgt een uitwerking in het Omgevingsplan. De GGD-en ontwikkelen momenteel een Handreiking Omgevingsplan en we ondersteunen u dan ook graag bij de uitwerking van uw omgevingsplan.

In aanloop naar de invoering van de Omgevingswet werken we in Zuidoost Brabant samen in het Regionale Samenwerkingsverband.

Meer informatie?

- GGD Brabant-Zuidoost; m.de.kok@ggdbzo.nl en i.vd.broek@ggdgmv.nl.
- Omgevingsdienst Zuidoost Brabant; f.stouthart@odzob.nl